

De kracht van verenigen

De waarde van verenigingen in Nederland

Als verenigingsprofessional weet je hoe veelzijdig en waardevol verenigingen kunnen zijn. De toegevoegde waarde voor het individuele lid is vaak nog wel goed uit te leggen. Maar hebben verenigingen ook een waarde voor de maatschappij? En wat is die waarde dan? In dit artikel kijken we naar de rol van verenigingen in de samenleving. Want verenigen is misschien wel actueler dan ooit.

Samenwerking en verenigingen in de tijd bezien

Samenwerking, het inzetten van middelen om een gezamenlijk doel te bereiken, is van alle tijden. Van de collegia in de Romeinse tijd tot de middeleeuwse gilden: de manier waarop samenwerking plaatsvindt tussen organisaties, beroepsgenoten en individuele burgers, is in de loop van de tijd wel steeds aan verandering onderhevig geweest. Sinds 1855 is in Nederland

bij wet vastgelegd dat iedereen een vereniging mag oprichten (de wet op de Vereniging en Vergadering – tegenwoordig vastgelegd in het Burgerlijk Wetboek). Deze wet vloeide voort uit ‘het recht op verenigen’ zoals opgenomen in onze grondwet. Niet verwonderlijk dus dat verenigingen in Nederland vanaf de 19e eeuw de meest dominante formele samenwerkingsvorm zijn geworden.

250.000 verenigingen

Schattingen variëren, maar globaal wordt aangenomen dat Nederland in totaal grofweg **250.000** verenigingen kent. De grootste groep zijn de circa **135.000** verenigingen van eigenaren. Daarnaast zijn er zo'n **30.000** hobby- en themaverenigingen, **25.000** sportverenigingen, **18.000** verenigingen gericht op een goed doel, **13.000** lokale personenverenigingen, **12.000** alumniverenigingen, **10.000** kunst- en cultuurverenigingen, **4.000** bedrijventerrein-verenigingen, **2.500** jeugd- en jongerenverenigingen, **1.200** onderwijsverenigingen, **1.000** branche- en ondernemersverenigingen, **900** koepels en federatieve verenigingen, **800** beroepsverenigingen, **600** studentenverenigingen, enzovoorts. Dit alles naast de circa **10.000** coöperatieve verenigingen (de 'coöperaties') en naast de talloze informele verenigingen met beperkte rechtsbevoegdheid die werken zonder statuten.

Zoals in het kader te zien hebben we het over een indrukwekkend aantal samenwerkingsverbanden. En hoe divers al die consumentenverenigingen, beroeps- en brancheverenigingen, vakbonden, federaties, koepels, goede doelen en talloze lokale en regionale verenigingen ook zijn, ze zijn stuk voor stuk gebaseerd op dezelfde heldere principes. Hun doelen en idealen zijn terug te lezen in oprichtingsstatuten, die – ook al zijn ze soms meer dan honderd jaar oud – nog altijd springlevend zijn. Want verenigingen koesteren als geen ander de lange termijn. Maar wat leveren al deze verenigingen ons nu op?

De aard en bestaansgrond van verenigingen

Om een uitspraak te kunnen doen over de waarde van verenigingen moeten we iets grondiger kijken naar de aard en bestaansgrond van verenigingen. Wat zijn verenigingen en waarom verenigen mensen zich? Verenigingen worden opgericht omdat een groep mensen een gezamenlijk doel nastreeft of een gezamenlijk standpunt wil uitdragen, bijvoorbeeld naar de overheid of naar de samenleving. Door te kiezen voor een gezamenlijke aanpak wordt het doel kansrijker:

eendracht maakt macht. Verenigen staat aan de basis van samenwerking tussen overheid, markt en samenleving. Verenigen is samenleven. Een vereniging is dus een verzameling mensen of organisaties die zich rond een doel organiseert of een collectieve ambitie nastreeft. De verbinding binnen deze vereniging is sterk doordat je voor hetzelfde strijdt, hetzelfde beoefent of in dezelfde dingen geïnteresseerd bent. Dit creëert een gemeenschappelijke identiteit. Waar verenigingen vroeger langs levensbeschouwelijke identiteit georganiseerd werden, is dat nu vooral langs een maatschappelijke identiteit. De oorsprong ligt bij mensen die iets met elkaar delen en zich daarop verenigen en opkomen voor het gezamenlijke belang.

Veranderende rol

Vanuit het 'opkomen voor het eigenbelang van de groep' was het imago van verenigingen in het verleden lang niet altijd positief. Zo schreef de klassieke econoom Adam Smith in 1776 al over samenwerking tussen branchegenoten als 'een samenzwering tegen het publiek'. Zelfs in meer recente wetenschappelijke literatuur werd in relatie tot verenigingen nog vaak gesproken over 'krachten die verandering tegenhouden'. Tegenwoordig zijn verenigingen een belangrijke gesprekspartner van de overheid voor het maken van beleid; in sommige gevallen worden beleidsvoorstellen ongeveer een-op-een overgenomen. Ook bij het voeren van gesprekken in tijden van crisis worden verenigingen betrokken door de overheid en worden ze steeds vaker onderdeel van de uitvoering van de maatschappelijke oplossing. Neem als recent voorbeeld het energieplafond, waarvan de uitvoering bij de branchevereniging en de leden terecht is gekomen omdat de overheid het niet voor elkaar kreeg.

Verschillende functies

Verenigingen worden ook vaker gezien als probleemoplossende platforms: plaatsen waar kennis kan worden gedeeld en elkaars vraagstukken kunnen worden opgelost. Verenigingen hebben dus verschillende functies ineen. Zo zijn verenigingen vaak een kennisplatform, behartigen ze belangen, versterken ze het collectief, faciliteren ze ontmoeting en verbinding en bieden ze daarnaast individueel voordeel voor leden. Binnen verenigingen verenigen zelfs partijen die elkaars grootste concurrenten zijn om gezamenlijk de markt, de sector, de wereld een beetje beter te maken. Wat verenigingen daarbij onderscheidt van andere rechtspersonen is het lidmaatschap. De leden bepalen uiteindelijk de koers van de vereniging. Verenigingen kenmerken zich dus ook door een democratisch

proces. Vaak ligt de besluitvorming, maar ook de besturing en zelfs (een deel van) de uitvoering van de activiteiten van de vereniging in handen van vrijwilligers. Afhankelijk van het type vereniging zijn hier meer of minder vrijwilligers bij betrokken.

De belangrijkste toegevoegde waarde

Vanuit deze verdieping op de bestaansgrond van verenigingen is de vraag naar de toegevoegde waarde die verenigingen bieden makkelijker te beantwoorden. Allereerst is er de waarde voor de leden zelf. Van het bieden van een breder netwerk en een platform voor samenwerking en belangenbehartiging tot toegang tot kennis en informatie en bron van inspiratie en innovatie. Aan de hand van ledenonderzoeken hebben verenigingen vaak een heel goed beeld van hun eigen toegevoegde waarde voor individuele leden. Maar welke waarde hebben verenigingen buiten hun eigen achterban en wat voegt het geheel aan verenigingen toe aan Nederland in economische, politieke en sociale zin?

De economische waarde van verenigingen

Bovenal vertegenwoordigen verenigingen een belangrijke economische waarde. Veel verenigingen hebben een professionele organisatie die zorgt voor continuïteit en kwaliteit. Bij verenigingen zijn duizenden professionals werkzaam en worden diensten ingekocht bij externe leveranciers zoals evenementenbureaus, verenigingsmanagementbureaus, ICT-bedrijven en opleiders. Zo genereren sportverenigingen werk voor trainers, sportcoördinatoren en ondersteunend personeel, maar ook indirecte banen in sportkleding, materialen en accommodaties. Zo dragen sportverenigingen substantieel bij aan de sporteconomie, die goed is voor enkele miljarden euro's per jaar. De bedrijfstak 'verenigingen' heeft dus een eigen economische waarde. De economische waarde van verenigingen gaat echter veel verder dan alleen de directe en indirecte economische 'productie' van de verenigingen zelf. Vereniging investeren immers veel in kennisdeling, scholing en innovatie. Beroeps- en brancheverenigingen organiseren congressen, seminars, cursussen en certificeringstrajecten voor hun leden. Daarmee verhogen ze het kennisniveau en de vakbekwaamheid van duizenden professionals en ondernemers. Dit bevordert innovatie en verhoogt de kwaliteit binnen sectoren als de zorg, techniek, bouw en dienstverlening. Zo laat onderzoek (VM#1, 2019) zien dat bedrijven die aangesloten zijn bij een branchevereniging innovatiever zijn dan verenigingen die niet zijn aangesloten. Door van elkaar te leren en elkaar te inspireren krijgen mensen ideeën die ze op zichzelf

niet hadden bedacht. Hierdoor zorgen verenigingen ervoor dat een sector gezond blijft en helpt men elkaar om toekomstbestendig te blijven.

Een ander economisch aspect is de zelfregulering die door verenigingen plaatsvindt. Van bedrijven (keurmerken en leveringsvoorwaarden), beroepen (registers en verplichte bijscholing) tot de sport (denk aan doping en inclusiviteit): verenigingen vervullen een belangrijke taak in het ordenen van het speelveld. Een rol die bij afwezigheid van verenigingen via wetgeving zou moeten worden afgedwongen. Dit zou leiden tot een overbelasting van de overheid en daarnaast is de verwachting dat regulering via de overheid hogere kosten met zich meebrengt dan dat bedrijven of beroepen het zelf doen. Naast zelfregulering vervullen verenigingen andere maatschappelijke taken die verder gaan dan alleen het belang van de achterban. Denk aan de rol die verenigingen hebben gespeeld tijdens covid in het opstellen van protocollen en het nemen van hygiënemaatregelen. Maar denk hierbij ook aan de eerste teststraten die door werkgeversverenigingen zijn opgezet. En verderop in dit magazine staat een voorbeeld van wat op dit moment speelt; het weerbaar maken en overeind houden van branches voor onvoorziene gebeurtenissen. Tot slot kun je bij de economische waarde van verenigingen niet om de hoeveelheid vrijwilligerswerk heen. Alhoewel

**Verenigingen vervullen
een aanjaagfunctie
door voorop te lopen**

Verenigingen koesteren als geen ander de lange termijn

vrijwilligerswerk vaak buiten traditionele economische modellen valt, vertegenwoordigen de miljoenen uren die jaarlijks vrijwillig worden ingezet een belangrijke maatschappelijk waarde die geschat wordt op miljarden euro's. Zonder deze inzet zouden onderdelen van de samenleving simpelweg niet kunnen bestaan.

De politiek-bestuurlijke waarde van verenigingen

Een belangrijke taak van verenigingen is collectieve belangenbehartiging. Verenigingen zorgen ervoor dat er één aanspreekpunt is voor een sector, branche, beroep of doelgroep. Verenigingen vertegenwoordigen hun leden in overleg met de overheid, toezichthouders en andere stakeholders. Door gezamenlijk op te treden, versterken ze de positie van burgers, bedrijven en professionals. Zeker voor kleinere partijen die individueel minder invloedrijk zijn, zijn verenigingen een platform waarop hun geluid gehoord kan worden. Verenigingen zijn in die zin belangrijk voor het functioneren van de democratie. Ze geven leden een stem, bijvoorbeeld in beleidsontwikkeling of politieke besluitvorming. Zij vormen een brug tussen burgers en beleid, en zij vergroten de praktische uitvoerbaarheid en legitimiteit van beslissingen. Naast het zijn van één aanspreekpunt, zijn verenigingen voor de overheid een partner voor de oplossing van maatschappelijke vraagstukken. De energietransitie in Nederland komt

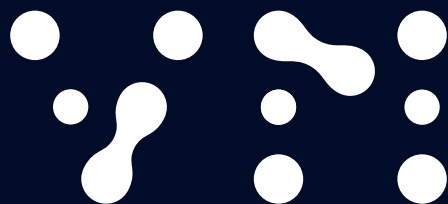
niet alleen tot stand door goed beleid en goede wetgeving te maken, de uitvoering ligt bij beroepen, branches en burgers die het mogelijk moeten maken. Verenigingen vervullen hierin een aanjaagfunctie door voorop te lopen en leden een langetermijnperspectief te schetsen. De uitvoeringskracht en inhoudelijke kennis, en data waar verenigingen over beschikken en die bij de overheid lang niet altijd meer voorhanden is, vervullen hierin een belangrijke waarde.

De sociale waarde van verenigingen

Een belangrijke 'zachte' waarde van verenigingen is het bevorderen van sociale samenhang en participatie. Verenigingen brengen mensen met gedeelde interesses, achtergronden of doelen bij elkaar, wat leidt tot verbindingen, netwerken en gemeenschapsgevoel. Vooral lokale personenverenigingen spelen hierin een belangrijke rol. Ze bieden een plek waar mensen elkaar ontmoeten, samenwerken en zich inzetten voor een gezamenlijk doel. Deze organisaties zorgen voor begrip in de samenleving door het verbinden van verschillende generaties en achtergronden uit de samenleving, helpen vereenzaming tegengaan en versterken de maatschappelijke betrokkenheid. Daarbij bieden verenigingen de mogelijkheid om mee te doen, te participeren. Via vrijwilligerswerk kunnen mensen zich nuttig maken, ervaring opdoen en zich ontwikkelen. Tegelijkertijd kun je ook denken aan een lotgenotengroep die wellicht vaak online samenkomt, ook dit brengt samenhang en participatie. Verenigingen bieden hiervoor een platform en geven mensen het gevoel van ergens bij te horen. Het invulling geven aan deze sociale waarde door de vereniging is een belangrijke sleutel in het gevoel van binding en solidariteit wat leden hebben met de vereniging. En de activiteiten, die vaak samenhangen met de sociale waarde van een vereniging, dragen weer bij aan de economische en politiek-bestuurlijke waarde van de vereniging.

De stille motor

Verenigingen zijn onmisbaar voor een gezonde en veerkrachtige samenleving. Ze verbinden mensen, stimuleren actieve deelname, ondersteunen economische sectoren en versterken de economie en democratie. In een tijd waarin individualisering en polarisatie toenemen, bieden verenigingen een krachtig tegengewicht door gemeenschappen te bouwen en te versterken. Hun toegevoegde waarde gaat dan ook veel verder dan het organiseren van activiteiten – zij zijn de stille motor van het sociaal kapitaal in Nederland.

VerenigingsMagazine

Dit artikel is te lezen in het VerenigingsMagazine (VM)

VM is het enige vakblad in Nederland voor de verenigingsprofessional. Ben jij geïnteresseerd in de ontwikkelingen van verenigingen? Per jaar verschijnen vier edities van het vakblad, zowel in papieren als digitale vorm.

**Abonneren? Bekijk de mogelijkheden op:
wijzijndna.nl/vm-magazine/abonneren**

kenniscentrum

VM wordt uitgegeven vanuit het DNA Kenniscentrum. DNA biedt verenigingen en haar professionals de mogelijkheid om kennis te delen, van elkaar te leren en zich te laten inspireren. Samen delen we passie voor het vak en helpen wij verenigingen net dat stapje verder.

**Meer weten?
wijzijndna.nl**